

DOI: 10.31376/2411-5177-2019-7-45-59

УДК 94(477)(092):329.11«1917-1920»

Слінченко Л. В.

ДЕРЖАВНИЦЬКІ ПОГЛЯДИ В. КУЧАБСЬКОГО ЯК ПРЕДСТАВНИКА КОНСЕРВАТИВНОГО НАПРЯМУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

У статті проаналізовано концепцію державності відомого дослідника української політичної думки першої половини ХХ століття Василя Кучабського. Досліджуючи період 1917 – 1920 рр., він формує основні завдання українського консерватизму, розкриває його особливості, специфіку функціонування в ХХ столітті. Автор статті наголошує на необхідності враховувати історичний досвід побудови української держави на початку ХХ століття, враховувати теоретичні досягнення ідеологів української державності, в тому числі консервативного напрямку (В. Липинського, С. Томашівського, В. Кучабського) і в сьогоденних реаліях. Важливо в майбутній моделі суспільно-політичного розвитку України брати до уваги і спиратися на традиції, особливості менталітету народу, об'єднавчу роль релігії у процесі власного державотворення.

Ключові слова: консерватизм, держава, нація, В. Кучабський, національно-визвольні змагання.

Актуальність теми дослідження. Минає століття з часу національно-визвольних змагань 1917 – 1920 років з творення української держави на теренах України – власним народом на власній території. Чимало історичних праць, нарисів та мемуарів відображають події тих часів та їх бачення, формування національної еліти, уявлень про майбутню власну державу у першій половині ХХ століття. Саме в цей період відбувається реальний процес становлення української державності, що знайшло свій вияв, зокрема, у створенні Української Народної Республіки, відновленні гетьманату. Ці процеси знайшли своє відображення і в різних напрямках української політичної думки.

Як зазначає відомий дослідник української політичної думки В.Потульницький, серед історико-політичних концепцій державності в українській зарубіжній науці виділяються три основні напрями: народницький, консервативний та національно-державницький [12, с.5]. Кожен з цих напрямів вимагає глибокого і всебічного вивчення, оскільки своєрідно відобразив реальні історичні процеси, теоретично вибудовував моделі української державності, залучаючи до цього і надбання світової політичної думки.

На нашу думку, теоретичні розробки представників саме консервативного напрямку – В. Липинського, С. Томашівського, В. Кучабського, здійснені ними на основі аналізу подій різних історичних періодів творення й існування української держави (відповідно – козацької держави, Галицько-Волинського князівства та Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки та гетьманщини 1918 року) окреслили низку важливих проблем і завдань тогочасної української реальності й обґрунтовували концепції майбутньої української державності, які до сьогодні не мають однозначного прочитання та постають у сучасному суспільно-політичному розвитку України. Це, насамперед, опертя на традиції, особливості менталітету народу, об'єднавчу роль релігії у процесі власного державотворення.

Аналіз останніх досліджень. Питанням українського державотворення та його особливостям присвячено низку наукових досліджень та праць відомих українських та зарубіжних дослідників. На нашу думку, в дослідженні різноманітних концепцій української державності в теоретичній спадщині представників української політичної думки взагалі і її консервативного напрямку, зокрема, можна умовно виділити три школи.

Насамперед, це українська діаспора та її відомі представники – О. Базілевський, Л. Білас, В. Гришко, В. Ісаєв, І. Лисяк-Рудницький, Є. Пизюр, Я. Пеленський та ін. У своїх дослідженнях вони висвітлюють життєвий шлях, суспільно-політичні погляди представників консервативного напрямку української політичної думки, розкривають методи пізнання, використані цими представниками для обґрунтування своїх концепцій української державності.

Друга – Київська школа, найбільш відомими представниками якої у дослідженнях основних ідей української політичної думки є В. Бурлачук, Б. Гаєвський, М. Кляшторний, Ю. Корж, М. Попович, О. Салтовський, В. Смолій, М. Томенко, В. Шевчук, П. Шляхтун та ін.

Достатньо потужною за своїми здобутками і не менш важливою є Львівська школа. Заслуга в цьому насамперед В. Потульницького, в працях якого ми знаходимо глибоке і всебічне висвітлення історії і теорії української політичної думки, систематизацію її основних напрямів, притаманних їм методологічних основ, ідей та концепцій. Відомими є праці львівських дослідників Ю. Вільчинського, С. Гедея, Я. Дашкевича, Б. Кухти, О. Семківа та ін.

Проте, незважаючи на наявність численних праць, присвячених дослідженню консервативного напрямку в українській політології і думки, все ще малочисельними є дослідження теоретичної спадщини В. Кучабського.

Метою дослідження є визначення державницьких поглядів В. Кучабського як представника консервативного напрямку української політичної думки першої половини ХХ століття на основі аналізу його наукових праць, присвячених процесу українського державотворення на західноукраїнських землях на основі досвіду національно-визвольних змагань 1917 – 1920 рр.

Об'єктом дослідження є історіографічні джерела та державотворчі концепції В. Кучабського, присвячені українському державотворенню першої половини ХХ століття.

Безперечно, що суттєвий вплив на формування В. Кучабського як науковця мав його життєвий шлях. Кучабський Василь Васильович (1895 – 1971) народився в с. Волиця Львівської області. Перші ідейні впливи, що в подальшому формували його світогляд, визначилися ще в юнацькі роки. Вісімнадцятирічним юнаком він одягнув мундир січових стрільців і глибоко проникся ідеологією цього військового об'єднання. У 1917р. учасник першої світової війни, лейтенант австрійської армії В. Кучабський з Є. Коновальцем організував у Києві Галицько-Буковинський батальйон січових стрільців. Згодом, у статті «Січові стрільці, їх історія і характер» (1922р.) він підкреслює, що історія і доля Української Народної Республіки від січня 1918р. тісно пов'язана з січовими стрільцями, як військовою частиною, яка невідступно боронила ідею самостійної України протягом дворічного періоду боротьби українського народу за волю. Сама ж ідея цієї організації, січово-стрілецькі звичаї та стрілецький дух – вирости на галицькому ґрунті і тому їх доля є цікавою для галицького громадянства: *«Січово-стрілецька організація, це вислів національної ідеї, ідеї самостійності народу й революційних ідей, проголошених на початку російської революції»* [5, с.15]. Стрілецьтво складалося з людей інтелігентних і вихованих на західній культурі, проте воно зуміло примирити західнокультурну форму з національним змістом.

В. Кучабський був командиром 2-го полку українських січових стрільців, членом стрілецької Ради, одним із засновників Української військової організації (УВО) в Празі у липні 1920 р. Вочевидь, що військові традиції увійшли в плоть і кров майбутнього вченого, а думки про особливу роль армії у державному творенні вплинули на всі подальші наукові пошуки В. Кучабського.

У грудні 1922р. він разом з Є. Коновальцем виїхав до Німеччини, де вступає на відділення історії та державознавства філософського факультету Берлінського університету. У 1926 р. – доктор філософії, у 1926 – 1931 рр. – член Український науковий інститут у Берліні (далі – УНІ-Б), у 1928-1931 рр. член-засновник Українського академічного товариства при УНІ-Б, член Братства українських класократів-монархістів-гетьманців; у 1934-1939 рр. - викладач історії та літератури в німецькій гімназії м. Кіля.

В еміграції В. Кучабський знайомиться з концепціями В. Липинського, С. Томашівського, з ідеями представників німецької геополітичної школи Ф. Рацеля (1844-1904), Р. Челлена (1864-1922). Ідеї Стефан-Георгіївського гуртка, ідейні впливи концепції С. Томашівського щодо ролі національної ідеї у державному творенні та В. Липинського щодо орієнтації на власні сили, постановя держави шляхом завоювань і насамперед, теорії аристократії, політичної культури, що згодом позначились на формуванні світогляду В. Кучабського як вченого.

В. Кучабський будує свою політичну концепцію на основі дослідження історії української державності у 1917 – 1920 рр. Упродовж 1931 – 1933 рр. у львівському журналі «Дзвони» опубліковано цикли його статей. Історичні події, що мали місце в Україні в цей період, простежується вченим у таких працях як «Вага і завдання Західно-української держави серед сил Східної Європи на переломі 1918 – 1919 рр.», «Західна Україна в боротьбі з Польщею і більшовизмом в 1918-1923 рр.». З приводу останньої, яка вийшла німецькою мовою виданням Берлінського університету Фрідріха Вільгельма в 1934 р., у листі до С. Томашівського від 7 лютого 1929 р. вчений писав: *«Є це суто історична праця і має виказати не лише справжній перебіг подій у Галичині, а ще й порівняти державний етнос Західної України зі станом у Польщі й на Наддніпрянщині. Хотів би я цю книжку видати по-українськи зі становища консервативного розгляду позитивних вартостей, виявлених Галичиною у 1918 – 1919 роках»* [9, арк.81]. У праці «Вага і завдання Західно-української держави серед сил Східної Європи на переломі 1918/19 року» В. Кучабський приходить до висновку, що Західноукраїнська Народна Республіка (далі – ЗУНР), до складу якої входила лише Східна Галичина, була короткочасним державним об'єднанням, тому що, на думку вченого, місцева інтелігенція проявила повну нездатність до державного творення. *«Це була верства з дуже обмеженими інтелектуальними і взагалі духовними інтересами. Ця верства не мала не тільки ніякого досвіду владного політичного панування, а взагалі, по своїй природі, годилася лиш до дрібної праці такий неушляхотнений ґрунт годився лиш до того, щоб загальмувати розвиток політичних, державних, державотворчих талантів серед цієї суспільності, і, навпаки, висувати на чолу народу в ролі провідників елемент нетворчий, нездібний, яко відповідаючий загальному примітивному рівневі тієї маси»* [2, с.114]. В. Кучабський, дослідивши історію української державності у 1917 – 1920 рр., однією з причин її занепаду називає відсутність у сил української демократії політичних традицій, політичного досвіду і взагалі політичної культури.

Водночас дослідник звертає увагу на монолітність, енергію, слухняність і одностайність населення Східної Галичини. Він підкреслює, що рідко бувало таке, щоб керманічі якоїсь держави мали до розпорядності таке слухняне населення, як західноукраїнський уряд у грудні 1918 року. *«На цій значній області поверх 40.000 кв. км з 4 мільйонами мешканців, з чого було значно поверх 3 мільйони українців, - а це й була та область, яку західні українці дійсно опанували - виконувала ота подавляюча більшість населення свої обов'язки супроти своєї держави охотно, признавала беззастережно авторитет західно-українського державного і військового проводу без уваги на всю його слабкість і нездарність, і боролися під цим проводом за свою свободу зі зброєю в руці»* [2, с.121].

В. Кучабський погоджується, що події в Галичині в 1917 – 1920 рр. виявили волю народу до національної державності, бажання працювати на її користь. Саме їм, західним українцям випало завдання створити свою державу з власних внутрішніх сил і вибороти її існування в змаганнях зі смертельними ворогами, що загрожували звідусіль. Одночасно вчений висловлює думку, що держави не творяться *«демократичним бажанням народів, тільки величиною їх внутрішніх і зовнішніх державно-творчих сил у порівнянні до таких же сил сусідніх народів»* [2, с.121].

Аналізуючи державне життя України на переломі 1918-1919рр., В. Кучабський вважає, що серед народу в цей період такого центрального і державотворчого проводу, який би дійсно годився для цих завдань, не було. Державне будівництво ЗУНР не було продуманим до кінця: *«Пасивне бажання зберегти територіальну «окремішність» не було... доповнене активною волею оформлювати позитивними вартостями Західної України також і інші - наддніпрянські – землі, і тому цей сам по собі здоровий інстинкт плекання територіальних своєрідностей, нерозвинений як слід у позитивному напрямі, засуджував Західну Україну на безпливовість у загально-українській державній справі і замість скріплення життєвих державно-творчих сил України в цілості вів навпаки до ослаблення всеукраїнської державної справи»* [2, с.200-201].

Єдиною реальною силою, що могла виконати роль консолідуючого центру і прискорити державне будівництво ЗУНР, вчений називає велико-землевласницьку верству, найціннішу за

своїми «позитивно-культурними, економічними і навіть моральними вартостями» [2, с.202]. У більшості своїй велике землевласництво було ополячене; частина була паразитичною, здатною лише економічно виснажувати свій край. Проте значна її більшість *«так само бажала добра для свого краю, що й та позитивна, совісна і патріотична західно-українська інтелігенція, яка з самопосягання організувала державно й військово Західну Україну»*. Однак в культурному і політичному відношенні землевласницька верства стояла набагато вище західноукраїнської інтелігенції. На думку В. Кучабського, ця інтелігенція в переважній своїй більшості вийшла з народних низів і могла б багато чому навчитися від аристократії, яка успадкувала військові та державні консервативні традиції великих землевласників минулого. Тому земельна аристократія виявилася більш підготовленою *«до державно-творчих завдань на державно-адміністративному, військовому, і закордонно-дипломатичному полі»*. Проте в інтересах західноукраїнської держави було не знищити таку культурно, інтелектуально і морально здатну, органічно з краєм зв'язану верству, пам'ятаючи, що майже всі держави Європи своєю зовнішньою могутністю і внутрішньою культурою завдячували саме аристократії тієї ж самої верстви. Навпаки, необхідно було зберегти цю верству, щоб у майбутньому, після її політичної українізації, *«черпати з неї державних вождів, військових мужів і закордонно-політичних представників»* [2, с.202].

За своїм походженням, як вважав вчений, великовласницька верства в Західній Україні була в основному українською чи напівукраїнською, а це давало достатні підстави сподіватись, що рано чи пізно вона повернеться назад до своєї народності, тобто до українства. В минулому цей процес був «спорадичним», тобто епізодичним. Причину цього В. Кучабський вбачає в низькому загальному рівні українського національного життя, яке давало дуже малі надії на те, що з цієї української народності взагалі зміг ще коли-небудь повстати український народ, тобто відновилась українська державність.

Життєві імпульси серед цієї верстви споконвіку були наскрізь політичні, державні, з традиційним прагненням стояти на чолі держави, а не бути підданими. Таке становище звертало її до Польщі, оскільки вона подавала державні надії. За умов же виникнення української держави ті самі політичні імпульси, які цю верству від українства відштовхнули, при змінених умовах, навпаки, *«пособлювали б тому... щоб ця верства зукраїнізувалась спершу політично, а згодом і національно»* [2, с.202].

Аналізуючи соціально-класові сили 1917–1920 рр., В. Кучабський з'ясовує реальні політичні помилки уряду ЗУНР, які багато в чому спричинили її поразку. Насамперед, це три важливі закони, ухвалені навесні 1919 р. сесією Національної Ради. Перший – це закон від 15 квітня 1919 р. про майбутній конституційний парламент, у якому задовольнялись вимоги європейських організацій, проте оскільки запропонована структура парламенту ґрунтувалась на принципі абсолютного пропорційно-арифметичного представництва від партій, то цей закон фактично відвертав поляків від участі в дерзкому житті ЗУНР. Другий закон від 8 квітня 1919 р. про західноукраїнське державне громадянство, котрий був одностороннім, оскільки, згідно з ним, надання західноукраїнського громадянства обмежувалось приналежністю до якої-небудь західноукраїнської громади. Цим обмежувались можливості зворотного зв'язку, тобто поширення на наддніпрянські землі впливу Західної України. І третій закон про земельну реформу від 14 квітня 1919р., у відповідності з яким велика земельна власність негайно ліквідувалась (без будь-якого відшкодування) і розподілялась між безземельними і малоземельними селянами. Радикальність цього закону можна пояснити таким чинником як наддніпрянська аграрна революція та тим, що велика земельна власність знаходилась виключно в польських руках. Цей закон остаточно відвертав від ЗУНР східногалицьких поляків: *«Руйнуючи такий державної справи об'єктивно високоцінний елемент, земельний закон Західної України варваризував отже в остаточному результаті цю державу, відбирав у неї у всякому відношенні – особливо в культурному і моральному – верхи і знижував рівень життя на більший примітивізм»* [2, с.203].

Крім відзначених практичних помилок уряду, В. Кучабський називає і деякі інші чинники *«повільного внутрішнього розвалу»*. Це насамперед та обставина, що на чолі цієї держави не було єдиної провідної верстви, яка б своєю гегемонією над іншими верствами об'єднувала населення в єдиний державний організм, *«керований певним означенням, отій передовій верстві органічно відповідаючим і тому частим і швидким змінам не підлягаючим державним розумом і непохитною, тяглість державного розвитку забезпечуючою політичною волею»* [2, с.204]. По-друге, ця хиткість, неенергійність, механічність парламентаризму, що відображав не якусь означену, константну державно-політичну думку і волю, а тільки *«хвилеві настрої неоформленої, мінливої виборчої маси»*. По-третє, тенденції внутрішнього розвалу проявлялися в тому, що кволість цього «механічного» парламентаризму була сприятливим підґрунтям, з одного боку – для корупції державного апарату, а головне, для *«політичних переворотів під гаслами «уздоровлення» за допомогою тієї чи іншої диктатури»*, а з другого – для захисту соціально-революційних рухів – тобто для більшовизації країни.

Вчений характеризує також основні внутрішні слабкості державного об'єднання ЗУНР. Це, передусім, відсутність центрального керівного державного проводу, що міг би здійснювати таку політику, яка відбивала б інтереси всього краю, а не окремих його частин, координувати зусилля місцевих політичних діячів, громадських організацій, армії, тощо. По-друге, це відсутність кваліфікованих державних політиків у середовищі західноукраїнської інтелігенції. На думку В. Кучабського, головні причини такого становища були у відсутності у західноукраїнської інтелігенції шляхетності і громадської моралі, в її інтелектуальній обмеженості та малодушності. До цього додавалися ще й брак героїчних якостей, військового духу і досвіду військового будівництва та організації, а також безвідповідальність, невимогливість до власних державних функціонерів. До того ж місцеві органи призвичаювались до абсолютної безкарності за помилки і некваліфікованість, безчесність і продажність багатьох представників західноукраїнської бюрократії. Усе це, на думку вченого, *«пояснявалось її матеріальною бідністю і скупою оплатою»*, а також тим, що *«іпанське життя імпонувало деякій гіршій її частині, а що такого життя вона ніколи не зазнала, а слабими були серед загалу категорії особистої гідності й честі, які плекалися серед інших народів у міщанство, у незаможну інтелігенцію і простолюддя, то оця спрагненість за матеріальним добробутом, неушляхотнена досить сильною особою й громадською мораллю, з природи річи послаблювала серед найгіршої частини убогої інтелігенції розростови політичної і особистої продажності й навіть злодійкуватості»* [2, с. 118].

Ці несприятливі чинники західноукраїнської державності, на думку В. Кучабського, урівноважувались деякою мірою тим, що західноукраїнське громадянство виявилось досить добрим матеріалом для державного будівництва: *«Коли б провідні верхи такого... етнічного елемента керувалися якимсь далекозорим політичним розумом і якоюсь повною сміливістю порядкуючою волею, - то це громадянство мало б усі дані на те, щоб стати державною потугою з дуже значною оборонною і захисною силою»* [2, с.204].

До позитивних рис населення Галичини, які за умови кваліфікованого керівництва могли б стати добрим підґрунтям для самостійного державного творення, В. Кучабський відносить працьовитість, уміння господарювати, економити і розподіляти результати своєї праці, цілеспрямованість, поміркованість і патріотизм. Іншу позитивну рису Галичини вчений вбачає в енергійності, розпорядливості і професіоналізмі місцевих політиків. У 1918-1919 рр. саме вони проявили здатність до організації та самоврядування, вміло використовуючи відповідні етнічні якості західноукраїнського населення. В цілому ж, на його думку, залишаючись важливим і необхідним помічником Наддніпрянської України в її державотворчій діяльності, Західна Україна перестала бути політичним центром як це було за часів Хмельниччини. Цю свою думку він аргументує спостереженнями, що західні впливи мали для України в політичній сфері негативне значення. В. Кучабський вважає, що з позиції католицької релігії і західноєвропейської орієнтації не можна оцінювати *«долі народу, який за військом одної лише Галичини і то лише напередостанніх неповних двісті літ, належить своєю духовною*

структурою до Східно-християнського світу» [8, арк.18]. Такі орієнтації вченого перекликаються з відповідними ідеями В. Липинського.

Отже, робить висновок В. Кучабський, хоча в Україні і була основа для будівництва держави, несприятливі чинники гальмували процес консолідації державотворчих сил і призвели до поразки.

Досліджуючи державотворчі сили Наддніпрянщини в 1917 – 1920 рр., вчений аналізує їх роль у занепаді монархічної гетьманщини. Він вважає, що національно-політичний розвиток громадянства на цій, наддніпрянській території, був надто слабким, тому ні демократичні сили (представником яких була Центральна Рада), ні контрреволюційні (які гуртувалися навколо гетьмана), не мали в своїх власних державотворчих структурах необхідних компонентів, щоб їх у комплексі вистачило для заснування самостійної української держави. Тому історично закономірним є і крах усіх трьох спроб заснувати українську державу [2, с.723-724].

У самому факті утворення монархічної гетьманської держави В. Кучабський знаходить ряд позитивних чинників, а також внутрішні суперечності. До перших він відносить повну нездатність Центральної Ради створити демократичну українську державу. Це вже само по собі виправдовувало гетьманщину як спробу зберегти колишній порядок, успадкований від поневоленої держави, дало б можливість вистояти у зовнішніх війнах, це перший чинник. Другий позитивний чинник утворення гетьманщини вчений вбачав у тому, що гетьманський уряд концентрував основні зусилля на військово-оборонних і державних заходах на протипагу соціальним, культурним і реформістським. І третій позитивний чинник полягав у стабілізації внутрішнього ладу на старих, революцією знищених російсько-правових підставах, як таких, що могли бути використані в той час з найбільшою ефективністю. Саме ці монархічні традиції гетьманщини В. Кучабський вважає найбільш придатними для побудови майбутньої української держави.

До позитивних чинників гетьманщини вчений відносить її військові традиції, особливо традиції її російського офіцерського корпусу, що певною мірою мав великий державотворчий потенціал, хоча за своїм світоглядом не був українським. Ці думки В. Кучабський чітко сформулював, характеризуючи світогляд і політику С. Петлюри, якого він не вважав скільки-небудь визначним політичним чи військовим діячем. Для цього С. Петлюри, на думку вченого, бракувало розуміння основних сил держави, необхідної духовної та інтелектуальної підготовки для служби в державі. Така оцінка В. Кучабського С. Петлюри збігається оцінкою цього «військового діяча» С. Томашівським. Помилковою була й оцінка ролі армії в державному будівництві, яку давав С.Петлюра [цит. за 13, с. 176]: *«Він уявляв собі армію виключно як механічне з'єднання сил, не розумів зовсім суті регулярної армії як організму, просякненого одною силою, він не усвідомлював собі навіть, що військо надається тим більше до модерного державного будівництва, чим твердішою є його дисципліна, що в військових справах той в добрім трактуванні цивільного населення, і чим сильніше є його почуття честі. Тому не довіряв він вищим старшинам давнішньої російської армії, бо не було в них цієї легкодушності, яку він уважав за ознаку воєнного духа. Приплив і відплив одушевління, з яким східноукраїнські атамані сьогодні наступали на ворога з найбільшою погордою смерті, а завтра, пройняті якоюсь протилежною химерою, відступали, були для нього легше зрозумілі, як залізна постійність регулярного війська».*

Характеризуючи внутрішні суперечності гетьманщини, В. Кучабський підкреслював, що контрреволюційні сили цього періоду у своїй переважній більшості, особливо офіцерський корпус, стояли на ґрунті відновлення всеросійської держави і в ім'я її реставрації саботували всю справу державної суверенності України, а відтак і саму гетьманщину. Іншою внутрішньою суперечністю гетьманщини вчений називає сили української демократії *«з її принциповістю і примітивно-абстрактним способом мислення, абсолютизацією суперечок»*, що не мали політичних традицій, політичного досвіду і взагалі політичної культури. *«Політична ж традиція, культура й досвід творяться з природи речей не серед кругів, які знають тільки «поневолення» і тому на всі речі дивляться знизу і губляться серед нерозв'язного хаосу підрядних*

справ і подробиць, лише оті політичні вартості традиції, культури і досвіду творяться серед кругів, привиклих до панування, і тому охоплюючих цілісність справ і внутрішні зв'язки поміж ними зором, який бачить із всеобнімаючої перспективи згори» [14, с.788].

Як свідчить історичний досвід Англії XVIII, Америки XVIII, Франції XIX чи навіть більшовизму XX ст., ці традиції створювались протягом цілих поколінь, їх залучення приводило до розвитку країни, до успіху в державному будівництві. З огляду на це, В. Кучабський вважає, що всі спроби створити на Наддніпрянщині українську державу неминуче мали заходити у безвихідь, оскільки контрреволюція володіла політичною культурою, багатовіковим військовим і політичним досвідом, умінням організувати за відсутності українського патріотизму. У той же час українська демократія не мала політичної культури і будь-якого досвіду, хоча вся була наповнена патріотизмом.

Наслідком цих суперечностей став той факт, що демократія стала в опозицію до гетьманщини, оскільки уявляла Україну тільки демократичною, соціалістичною і революційною. За це вчений основну провину покладає на демократію, бо саме вона могла б добиватися розумного компромісу, контролювати монархічні кола, оскільки мала підтримку народу. Використовуючи гетьманські державотворчі можливості, демократія повинна була б переконати монархічні кола, що на ґрунті українських суверенно-творчих основ є неможливою відбудова єдиної Росії. У результаті це призвело б до поступового політичного зближення, а в подальшому – в третьому чи навіть четвертому поколінні – до національно-культурного повернення монархічних кіл контрреволюції до українства. В. Кучабський пише: *«І тут змикається зачарований, безвихідний круг гетьманщини: без українізації державної машинерії гетьманщина не могла б мати за собою народу, народної стихії - а ця українізація була навіть при найліпшій волі гетьманщини неможливою, бо демократичному українству просто не вистачило на це відповідно кваліфікованого, здатного загалу людей» [2, с.39].*

На думку вченого, поразка гетьманщини була зумовлена політичною неспроможністю консервативних елементів і низькою політичною культурою демократичних кіл, а тому подальша справа української державності вирішувалась на Західному фронті. Ми поділяємо думку В. Потульницького, який стверджує, що у праці «Західна Україна в боротьбі з Польщею і більшовизмом в 1918 – 1923 рр.» В. Кучабський вбачає участь України в загально-історичному процесі насамперед в тому, що впродовж свого недовгого існування захистила Польщу від більшовизму; у тому, що *«зосередивши на собі «увагу» Москви, Україна врятувала Західну Європу від небезпеки більшовицької світової революції. І саме головне, що становище у Східній Європі в майбутньому будуть визначати як і в XVII ст. Москва, Польща і Україна – три елементи, хоча й неоднозначно рівні» [13, с.175].*

На думку В. Кучабського, події на Україні з 1917 до 1920 рр. включно з тогочасною гетьманщиною містять у собі такий велетенський історико-політичний досвід, що народ, який би мав в собі стільки «Іскри Божої», щоб бути здатним засвоїти в собі цей досвід і творити майбутнє, «повчений цією минувшиною», неминуче повинен би стати великою нацією на світі: *«Цей досвід... тільки є добром всіх, хто б це не був: монархісти чи республіканці, інтернаціоналісти чи націоналісти, соціалісти, демократи, класократи, консерватисти... Але щоб цей досвід справді став добром усієї.. він має бути об'єктивним» [11, с.67].*

На жаль, цей досвід так і не увійшов до скарбниці політичної культури українського народу, а без нього неможливо сформувати політичну культуру.

Отже, в основу політологічної консервативної концепції В. Кучабського лягли висновки про необхідність підготовки військових діячів на традиціях честі: обов'язковість провідної верстви та її завданнях у державотворенні, і, звичайно, ідеї політичної культури.

Свою теорію державного будівництва В. Кучабський називає «позитивним мілітаризмом» [7, арк.78]. Він вважає, що всі держави хоч і мають багато спільного між собою, водночас різняться традиціями, культурою, історичними долями. У праці «Зміна поглядів на політику як науку» вчений підкреслює, що для нашої державності різні теорії про державу мають цінність у тій мірі, в якій дають більшу чи меншу картину держави не як абстрактної схеми, а як живої

істоти, бо тоді *«треба б було студіювати конкретні держави зокрема, щоб пробувати, з одного боку, пізнати таємницю їхньої дуальної суцності, чим вони суттєво різняться від себе: з другого, пробувати з'ясувати межі й може дошукатися якоїсь закономірності в їхній взаємній дійсній подібності»* [3, с.15].

На думку В. Кучабського, лише Ф. Рацель як представник німецької геополітичної школи, *«перший поклав перед очима теоретиків про державу географічну карту, і тим унагляднив численні конкретні держави»* [3, с.16]. Досвід підтверджує, що держави – теж «індивідуальності», які треба досліджувати кожен конкретно, оскільки кожна з них живе своїм життям, що диктує їй власні цілі. Саме тому вчений ґрунтовно вивчає українську державу, підкреслюючи, що держава – це передусім продукт духовності народу, а не його технічної організованості, тому не з кожним народом можна державу збудувати.

Особливу роль у заснуванні монархічної держави, на думку В. Кучабського, покликана відіграти провідна верства суспільства – люди військового духу й організації. Необхідною ж умовою створення реальної державної концепції України є державотворча національна ідея. Вчений визначає поняття «нація» як *«психічний стан своєрідного національного комплексу почувань, національного світогляду і бажань, на яких засновується всебічно творче змагання даної суспільності»* [1, с.16-17]. В. Кучабський вважає, що справу утворення української держави може вирішити не етнічне об'єднання українців у межах чужої держави, а формування дійсного психічного складу нації в якомусь одному місці її скупчення. Тобто для початку потрібен своєрідний «український П'ємонт», яким може бути Галичина, Київщина або навіть Кубань і який зможе організувати решту України на визвольну боротьбу.

На думку вченого, у катастрофі 1917–1920 рр. єдиним позитивним наслідком для українців була щаслива випадковість, яка полягала в тому, що відкинула Галичину до польської держави і захистила її таким чином від безпосереднього впливу політики Радянської Росії. Виходячи з історичних традицій Речі Посполитої, Польща, забороняючи національні українські прояви, лише підкріплювала почуття індивідуальності української нації. *«Українізуючий» більшовизм же, навпаки нищить саме почуття індивідуальності української нації, натомість змінюючи його почуття інтернаціональної солідарності. Це дає можливість визначити будь-який національний прояв як зраду інтересам робітників, більшовизм б'є власне в сам недорозвиток почуття української національної індивідуальності і тому можливість його денационалізуючої перемоги є надзвичайно велика»* [1, с.119].

Поширення ідеї українського П'ємонту, роль якого за даних історичних обставин мала здійснити Галичина, на думку В. Кучабського, ґрунтувалось на двох основних засадах: реальних потребах народу та існуванні провідної аристократичної верстви – людей, спроможних здійснити цю ідею і повести за собою інших. Ця провідна верства має вождівський сильний характер, військовий лист, аристократизм національного почування, *«для якого не всі шляхи є добрі, а лише ті, які скріплюють суспільнотворчі, організаційні здібності населення і які на всю національну боротьбу кладуть відбиток не сліпого бунту, а лише етично високого лицарського подвигу»* [1, с.122-123]. У листі до С. Томашівського від 4 лютого 1825 р. В. Кучабський писав з цього приводу: *«Підстава праці – аристократичне відношення: не маси варті, лиш варті вождів»* [6, арк.76-77]. Ті, хто згодом стане на чолі держави, повинні формуватися з людей, які з дитинства готують себе до військової праці, з огляду на втрату всіма іншими суспільними силами України здібностей і можливостей стати на чолі державотворення.

Вчений розмірковує над необхідними кроками на нелегкому шляху до втілення ідеї П'ємонту. По-перше, це органічна праця, спрямована на поширення цієї ідеї та національної індивідуальності серед українців: *«Переміненню України в справжню, творчу, державну націю на перешкоді стоячої духової орієнтації на низи життя, на культурно, соціально й політично найнижчі, найтасивніші, найменше вартні верстви населення, на «масу» – український національний рух, розвиваний не лише людьми нижчого, але й людьми вищого соціального походження, збагатився б тоді до деякої міри теж і духовою орієнтацією на верхи життя, на аристократичні, героїчні, царські життєві ідеали, присуті – якщо ці верстви є взагалі здорові»*

- з природи річи в першу чергу вище поставленим верствам. Він збагатився б тоді орієнтацією на власну творчість, на вищі форми і прояви життя, на чимраз досконаліші досягнення народу в мистецтві, літературі й науці, економіці й політиці, на підношення загального рівня всього народу України на все вищий щабель, а не лише на його розбурхування» [10, с.46]. По-друге, це всебічна підготовка з найбільш здібних молодих людей майбутнього військового проводу нації, «що колись зі зброєю і своїм законодавством буде будувати нашу державу, отираючись на найбільш державотворчі частини нашої нації і силоміць тримаючи другу, анархічну частину послугі» [6, арк.77], оскільки «право й законність не можуть успішно опанувати такого громадянства, серед якого їхня авторитетність ґрунтується виключно механічними засобами кар. Здійснення правості й законності є можливим лише на такому громадському ґрунті, який є глибоко переповненими й неспараграфованими завітами моралі і честі» [2, с. 118].

У цьому ключі, зазначимо, що майбутня державність у Східній Україні може спиратися на дві сили – селянство і соціально-революційну інтелігенцію за умови відродження їхніх державницьких інстинктів, адже саме вони ще не втратили своєї української сутності. На основі дослідження історії селянських рухів у 1917 – 1920 рр., він приходять до висновку, що державницькі настрої селянства були помітні лише на Київщині, Полтавщині та Поділлі, оскільки сформувались на основі особистої популярності отаманів С. Петлюри і Г. Тютюнника та на ґрунті економічної кривди. Селяни, що підтримували С. Петлюру, «боролись за якусь своєрідну неозначену ідею селянської волі, уособлену в вожді, в ідеалізованому цим селянством отамані Петлюрі, а цей вождь рівночасно заступав справу державності» [1, с.101]. На Катеринославщині та Херсонщині селянські повстання взагалі не мали ніякого зв'язку зі справою української державності, що виразно проявилось в популярності там Н. Махна. На думку вченого, різне сприймання ідеї державності селянством різних областей Наддніпрянської України можна пояснити історією розселення українців, що дала можливість серед селян Київщини, Полтавщини і Поділля зберегти національні традиції. Для них віра в селянського вождзя С.Петлюру ототожнювалась з чимось своїм, не тільки економічним, але й українським. Таким чином, Катеринославщина і Херсонщина були хаотично заселені; внаслідок процесів міграції та асиміляції серед селянства зник ґрунт для державницьких традицій цій разом із поступовим зникненням української мови і культури.

Іншим підґрунтям майбутньої державності у Східній Україні В. Кучабський називає інтелігенцію Наддніпрянської України. За своїм походженням вона була переважно селянською і саме тому віддавала перевагу соціальному визволенню перед національним. Особливо яскраво це проявилось в ідеології найбільш масової партії в Україні в 1917 – 1920 рр. – партії есерів. Тому, на думку вченого, лише тоді ця інтелігенція «виступатиме за відокремлення України від Росії, коли вона з тих чи інших причин буде не задоволена устроєм Росії. Коли ж причини такого незадоволення будуть усунені і тим більше з'являться умови для реалізації народницьких ідей – козацтва, демократії тощо – ця інтелігенція не матиме ніяких підстав для боротьби за справжню незалежність української держави» [1, с.96-98].

У своїй праці «Більшовизм і сучасне завдання українського заходу», В. Кучабський, аналізуючи теоретичні основи і практичні методи більшовизму, наочно доводить, що між комуністичним і національним світоглядом немає нічого спільного. Тільки абсолютна непримиримість обох ідей, й розв'язання національного питання шляхом утворення «самостійних» національно-територіальних республік не має на меті розвиток національної ідеї, а тільки навпаки – «погребання» її на віки. І українізація Наддніпрянщини має таку саму мету. Саме тому, аналізуючи завдання ідеологів українського національного світогляду, автор праці стверджує, що українська національна ідея – «не язикова, не етнографічна, не культурницька, а дійсно національно-політична і державна» – може бути збережена тільки тією частиною українського народу, що опинилася поза межами СРСР, і, насамперед, у Польщі, через творення позитивних національно-політичних цінностей і психології державної нації. Необхідно привчати народ до гордої і свідомої поваги до тривкого, розрахованого не на зовнішній ефект, а тільки такого, що базується на справжніх власних силах, спільного, організованого державного

будівництва. Тому черговим завданням є формування аристократизму українських національних почувань, для якого придатні лише ті шляхи, що зміцнюють суспільно-творчі, організаційні здібності населення і які на всю національну боротьбу кладуть відбиток не сліпого, істеричного бунту, а тільки етично високого лицарського подвигу.

Водночас В. Кучабський зазначає, що *«на шляху творення вказаних цінностей існують великі переешкоди, пов'язані перш за все з тим становищем, в якому отинилася західноукраїнська інтелігенція. Великим нещастям народу є, коли серед нього приймаються ідеї, по самій своїй природі розкладові. Але найбільшим нещастям... безнадійним і безвиглядним є, коли у якогось народу сформується його звихненням, незавидним минулим такі умові нахили і властивості, які роблять його нездібним взагалі перейматися добрими ідеями. В це страшне положення попала сьогодні велика частина інтелігенції»* [11, с.61]. Одинока українська ідея, щоб український народ довести до історичної великості – саме такою є ідея В. Липинського, яку підтримує В. Кучабський – не в силі *«втягнути нового духа в отой нинішній український народ»* [11, с.63].

Оскільки пасивне бажання збереження територіальної окремішності не було доповнене активною волею оформлювати позитивним вартостями Західної України також і інші – наддніпрянські землі, то цей сам по собі здоровий інстинкт плекання термальних своєрідностей, нерозвинений як слід у позитивному напрямку, засуджував Західну Україну на безвпливовість у загальноукраїнській державній справі і замість зміцнення життєвих державно-творчих сил України він, навпаки, вів до ослаблення всеукраїнської державної справи.

Тут вчений надає великого значення питанню територіалізму, що за своїм змістом перегукується з ідеєю національного патріотизму В. Липинського. Він підкреслює, що під видом Землі-Батьківщини для кожного народу є природні межі простору. «Одиниця» якоїсь національності, незалежно від своєї суб'єктивної індивідуальної національності, вступає в зв'язки з народом іншої, «чудонаціональної» держави і ці «меншості» об'єктивно творять разом «більшістю» одне громадянство. Воно, це громадянство, є тим здоровшим, чим досконаліше всі суспільні верстви виконують свої функції для загального добра спільної їм Батьківщини. І, навпаки, це громадянство є *«тим більш нездоровим, чим менше є серед його складових частин свідомості про їх спільність Батьківщини і їхні спільні територіальні завдання й інтереси»* [10, с.56].

В. Кучабський вважає, що сприяти створенню держави могло б опанування українським народом консервативними якостями. У праці «Одверта відповідь польському консерватистові» (1932 р.) він справедливо зауважує, що реальна консервативна політика може мати успіх серед народу лише тоді, коли вона не буде обмежуватись «національним інтересом», а буде ставити своєю головною метою перемогу над ідеями інтернаціонального, демократичного, націоналістичного і більшовицького хаосу і у власного народу, і у Європі, зокрема, у Східній Європі. І ще один важливий чинник, на якому наголошує В. Кучабський – це духовне оновлення консерватизму. Це важливе покликання консерватизм зможе виконати лише тоді, коли він духовно оновиться, а це означає, що його реальна політика не буде реакційною, тобто не буде обмежуватись тільки «оборонними зберіганням» тих правових норм, соціальних інститутів і економічних досягнень, що успадковані з минулого і є вже сформованими. Консерватизм повинен оновитися духовно настільки, щоб не лише нетворчо зберігати, але й виконувати універсальні творчі функції між народами. Якщо консерватизм цих найвищих цілей взагалі не бачить (або ж йому не вистачає політичного реалізму, щоб успішно виконувати ці завдання), і не має впливу на своїй Батьківщині, то він є мертвим і говорити про його оновлення немає сенсу.

В. Кучабський вбачає позитивну роль консерватизму на українській землі у прагненні зупинити ті соціально-революційні тенденції, які не дають можливості збудувати українську державу шляхом зміцненням позитивної суспільної творчості тих верств, проти існування яких ця тенденція звертається, адже соціальні революції завжди приносять розруху і вона, ця революція, є тим природним процесом, за допомогою якого «нижчі» суспільні верстви приходять на зміну «давнім», якщо останні вже є внутрішньо здегенерованими і нездатними до виконання позитивних провідних суспільних функцій. Очевидно, вважає В. Кучабський, перед

правлячими, консервативно настроєними верствами необхідно поставити завдання, щоб «своєю позитивною діяльністю заслугоували *«право власності перед народом свого краю і таким чином унеможливили соціальну революцію серед нього як авторитетні, населенням шановані й визнані, культурні, соціальні і політичні провідники народу даної землі»* [10, с.52].

Розвиваючи ідею провідної верстви, В. Кучабський зауважує, що коли в деяких західних країнах не існує суперечностей між селянством і великими землевласниками, обидві ці верстви знаходяться в одному консервативному, таборі, що охоплює цілий хліборобський клас в їх спільному політичному і економічному змаганні, то українські «консерванти» вбачають у цьому чиннику доказ того, що великі землевласники – ця культурно, соціально і політично передова верства, хліборобського класу – зберегли в собі консервативні лицарські властивості природніх «провідників» краю: *«Ми бачимо в цьому, що ця передова верства, керуючись почуттями честі, обов'язку і відповідальності перед іншими верствами, дійсно виконувала в даній країні такі позитивні суспільні функції, які викликали серед селянства вірність до цієї верстви як до авторитетного провідника цілої хліборобської кляси»* [10, с.51].

Отже, на нашу думку, можна висловити припущення про еволюцію поглядів вченого у визначенні поняття провідної верстви та її завдань. Він підкреслює, що певна, культурно, соціально і політично чітко означена, конкретна провідна верства з часом стає «на чолі даного народу», переборюючи труднощі своїми внутрішніми, «позитивно-творчими», національно-культурними, соціально-економічними і територіально-політичними зусиллями. Вона є однорідною у способах думок і дій. У неї є (сильніша за всі інші потреби та інстинкти) потреба створити власний закон у своєму краї: є образ-ідея, як повинен виглядати цей устрій. Така провідна верства повинна відобразити у своїй державній ідеї прагнення власного народу самореалізувати себе серед інших народів світу [10, с.72]. Тобто така постійно пануюча провідна верства несе собі відповідальність за державну справу, забезпечує тяглість державної політики і гарантує стійкість внутрішнього устрою держави якийсь «розмірно довший» історичний період. Однаково, чи цією пануючою верствою буде *«лише якась одна суспільна кляса, чи будуть нею відповідальні, провідні, вірністю для Монарха як виразника єдності в одну пануючу верству зіспосні верхи кількох, чи й усіх суспільних класів»* [10, с.73]. На думку вченого, органічна держава може постати саме за умов наявності провідної верстви, що наділена названими вище якостями та її завданнями, а також якщо серед населення відбулися глибокі внутрішні державотворчі процеси. Лише за таких умов утворення будь-якої держави, і української зокрема, є можливість, щоб даний державний народ ставив собі завдання і відповідно до них міг здійснювати розумну державну політику, а не керуватися в своїй діяльності численними «вибухами почувань і настроїв» (чи то суто інтелектуальних, від розуміння дійсних потреб держави і народу, чи відірваними політичними фантазіями, які нічого, окрім розрухи і зла, в своїй власній державі і народіві в кінцевому результаті принести не можуть).

У праці «Україна і Польща» (1933 р.) вчений продовжує свої роздуми про умови створення української держави і знову наголошує на тому, що консерватизм є «підставою» (тобто основою) цілого життя народу. Якщо ці основи міцні і здорові, то національне життя буде стабільним, зрівноваженим, повним внутрішньої сили і тоді у вирішальні моменти народ піде за ними, а не до «розкладу, розладу, руїни». У свою чергу, це стає можливим за умови, що консервативні сили сповнені глибоким почуттям власної відповідальності за долю цілого народу. Джерелом життєздатності такого консерватизму має стати повне самопосвячення прагнення до політичної, державної влади власного народу на своїй рідній землі.

Шукаючи відповіді на питання, чому провідні верстви не були здатні викликати у народу України довіри до себе, а розвиток України в минулому щоразу закінчувався вибухом соціальної революції, В. Кучабський приходять до висновку, що причини такого становища криються у відмінності провідної верстви від історичної аристократії, що полягають у суто механічному примусі свого народу до «послуху», розумінні ними свого провідного становища як права на розкішне особисте життя, а не як суми обов'язків, спрямованих на досягнення цілісності Батьківщини та її народу.

Одним з найголовніших завдань українського консерватизму вчений вважає викриття історичного анархізму українських верхів як необхідної умови для формування в них уміння опанувати анархізм суспільних і національних низів. Виконанню цього завдання підпорядковано ряд інших завдань. Перше з них – узаконення суспільної моралі як основи для ліквідації партійних і групових суперечностей, щоб це *«життя набрало прикмет правдивості, характерності єдності й пристойності»* [4, с.159]. Друге завдання – це боротьба проти демагогії і фразерства, доведення до того, щоб українські політики і письменники почали говорити й писати те, в що дійсно самі вірять, незалежно від того, чи буде воно подобатись масам, і щоб вони самі почали робити те, про що говорять і пишуть, до чого закликають. Виконавши ці завдання, українські консерватори досягнуть першої цілі – *«не роз'єднують громадянство новими фразами та гаслами, не збільшать дезорганізацію між ним створенням нових партій, а доведуть до того, щоб це громадянство упорядкувало себе на міцні, виразно означені, чесні з собою»* політичні табори, здатні координувати свою діяльність, і щоб ця діяльність була *«позитивною духовною й матеріальною творчістю»* для загального добра.

Вчений підкреслює, що і в останньому десятилітті рівень загальної культури серед українського народу значно знизився, а відповідно підростає *«здичавіле й напівінтелігентне покоління «нової інтелігенції»* (і горе тому народові, майбутнє якого попаде колись у такі руки!), основне завдання на цьому ґрунті – у зосередженні зусиль на підвищенні рівня освіти та вихованні молодого покоління з метою розширення його світогляду і тим самим торування шляху до інтелектуальних вершин, щоб воно могло стати вище від *«півінтелігентської»* маси й дати народові нове життя на його найвищих інтелектуальних верхах.

Наступне завдання полягає у відродженні серед залишків історичних провідних верств – старовинної аристократії – духу патріотизму, любові до рідної землі та її народу, повернення до цінностей України літератури та мистецтва, сповнених найвищою культурою і внесення нею в життя народу свого власного історичного героїчного духу. І ще одне важливе завдання – це пошуки між представниками народу людей з вродженою шляхетністю духу, почувань і волі, *«сповнених бурхливою енергією, войовничою, лицарською відвагою, незламною характерністю аристократи революції і «переполнені» її (аристократію революції) з «універсальним консервативним етосом», щоб вона свідомою власною волею опанувала свою хаотичну буйність, вибуховість гармонійним «законом врівноваженого ділання», Отже, духовно поєднати цей новий, «первочинний, з духа рідної землі вирослий, національний нобілітет із життєздатними рештками історичного пронобілітону в одну, старим досвідом багату й новою буйною пробоевістю кипучу, провідну і верству нашого народу»* [4, с. 158], тобто мова йде про духовне споріднення кращих синів народу, які прагнуть до освіти і культури з життєздатними рештками історичної шляхетської аристократії - така друга ціль українських консерватистів.

Третя ціль українських консерватистів – ввійти з оновленим консервативним етосом в національне життя рідного народу, перебудувати його матеріальне і духовне буття, знайти спільну мову з позитивною творчою інтелігенцією, духовенством, селянством, робітниками, *«влити»* в них усіх нову віру в себе самих, в свою фундаментальну вартість для цілості народу, виховати в них усіх здатність до автономної самоорганізації і тим самим відібрати у здекласованої, нетворчої інтелігенції, особливо ж масовій *«півінтелігенції»* її дотеперішню монополію на політику, на владу, а репрезентацію народу [4, с.159]. Іншими словами, оформити внутрішнє соціальне і політичне життя свого народу на засадах автономізму, самоорганізованості соціальних верств, що співіснують і ім'я спільного патріотизму, спільної любові до своєї Землі та її реального народу, в міжкласовому мирі між собою для добра, величчя та росту всієї своєї нації.

Четверту, останню ціль українських консерватистів В. Кучабський вбачає в тому, щоб внутрішнім ростом і розвитком серед українства дати тривко осілій частині Галицько-Волинської землі, де говорять по-польськи, переконливий доказ, що немає польської *«вищости»* над українською *«нищістю»* на цій землі, є тільки рівність між ними обома і є спільність для цих обох частин населення однаково рідної землі з'єднати спільним патріотизмом у спільній

соціальної та політичній організації автономних верств в ім'я визволення землі і цілої України з її нинішнього приниження до власнозвісного державного життя [4, с.160].

Отже В. Кучабський формулює основні завдання та цілі українського консерватизму. І хоча цілком слушно В. Потульницький називає це програмою українського консерватизму, все ж, на нашу думку, доцільніше дотримуватись формулювань В. Кучабського щодо існування основних завдань, розв'язавши які українські консерватисти досягатимуть основних цілей.

Таким чином, В. Кучабський різко критикує наявні хиби й реальні слабкості українського народу та інтелігенції, справедливо вважаючи, що без знання всієї історичної правди майбутня політика постійно наштовхуватиметься на колишні помилки і заздалегідь буде приречена на поразку. Тому основне своє завдання як політика і основне завдання консервативних кіл вчений вбачає у здійсненні викладених вище завдань та досягненні найважливіших цілей, що спрямовані на організацію внутрішнього політичного і соціального життя народу. Водночас він стверджує, що в інтересах заснування держави консервативний напрямок повинен співпрацювати з іншими напрямами, і тому реальна державно-конструктивна політика не може бути формально одностайною, а мусить поділятися на різні напрями, між якими повинен бути свого роду водорозділ і не формальна (у вигляді спільних маніфестацій), а тільки суттєва (у вигляді зіграності) єдність свідомості.

Той факт, що Україна протягом тривалого часу входила до складу інших держав і майже не мала власного досвіду державного будівництва, підкреслював своєрідність і складність державотворення в Україні у 1917 – 1920 рр. і змушував вчених звертатися до здобутків світової політичної науки і, застосовуючи їх у нових умовах, відкривати нові сторінки в політичній теорії та історії. Це призвело до того, що українські вчені-консерватори багато в чому випередили цілий ряд ортодоксальної та радикальної парадигм у світовій політичній науці, розробивши відповідні підходи і концепції на ґрунті української науки вже в 20-30-ті роки ХХ ст.

Відмітимо, що аналіз державницьких поглядів представника консервативного напрямку української політичної думки В. Кучабського переконливо засвідчує незаперечну здатність українського народу на боротьбу за національну державність, доводить їх актуальність як важливого джерела інформації про події періоду 1917 – 1920 років для державотворення України у сучасну добу, переконує про їх значущість як важливого чинника формування національної самосвідомості для майбутніх поколінь та орієнтує на врахування досвіду попередніх національно-визвольних змагань українців за свою незалежну державу, недопущення повторення причин поразок, формувати власну політичну еліту, здатну об'єднати Україну й утвердити її як суверенну, амбітну, самодостатню державу.

На нашу думку, необхідно враховувати історичний досвід побудови української держави на початку ХХ століття, враховувати теоретичні досягнення ідеологів української державності, в тому числі консервативного напрямку (В. Липинського, С. Томашівського, В. Кучабського) і в сьогоднішніх реаліях. У перспективі подальших досліджень вважаємо за необхідне спрогнозувати майбутню дієву модель суспільно-політичного розвитку України, що спиратиметься на традиції, особливості менталітету українського народу та об'єднавчу роль релігії у процесі власного державотворення.

1. Кучабський В. Більшовизм і сучасне завдання українського Заходу. Національно-політичні замітки. – Львів, 1925. – 125с.

2. Кучабський В. Вага і завдання Західно-Української держави серед сил Східної Європи на переломі 1918/19 року // Дзвони. – 1932. – Ч.1–12. — 816 с.

3. Кучабський В. Зміна поглядів на політику як науку // Політика. – 1925. – Ч.1. – С.14–16.

4. Кучабський В. Консерватизм і опортунізм // Дзвони. – 1936. – Ч.4. – С.157–161.

5. Кучабський В. Корпус Січових Стрільців. Воєнно-історичний нарис. Ювілейне видання. 1917–1967. – Чікаго. – 1969. – 663с.

6. Кучабський В. Лист до С.Томашівського від 4 лютого 1925р. // Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.359. – Оп.1. – Спр.176.

7. Кучабський В. Лист до С.Томашівського від 4 листопада 1925р.// Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.359. – Оп.1. – Спр.176.
8. Кучабський В. Лист до О.Назарука від 28 лютого 1928р. // Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.359. – Оп.1. – Спр.266.
9. Кучабський В. Лист до С.Томашівського від 7 лютого 1929р. // Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.386. – Оп.1. – Спр.176.
10. Кучабський В. Одверта відповідь польському консерватистові. — Львів. – 1932. – 236 с.
11. Кучабський В. Українська державна путь. Думки про методи і практику державного будівництва // Дзвони. – 1934. – №1. – С.61–68.
12. Потульницький В.А. Історія української політології. – К. : Либідь, 1992. – 230с.
13. Потульницький В.А. Нариси з української політології (1819–1991). – К. : Либідь, 1994. – 317с.

В статтє проанализирована концепция государственности известного исследователя украинской политической мысли первой половины XX века Василия Кучабского. Исследуя период 1917-1920 гг., он формурует основные задачи украинского консерватизма, направленные на формирование государства, отмечает особую роль в этом процессе элиты и национальной идеи. Продолжая концепции современников-представителей консерватизма (В. Липинского, С. Томашевского), В.Кучабский считает, что вопрос создания украинского государства может решить не этническое объединение в пределах чужого государства, а формирование реального действительного состава нации в определенном месте ее скопления. Раскрывая особенности украинского консерватизма, специфику его функционирования в XX веке, в работах В. Кучабского определены причины падения Западно-Украинской Народной Республики, главными из которых он называет отсутствие аристократии, непродуманность вопросов государственного строительства на западно-украинских землях, стремление сохранить автономию, которая не распространялась на Надднепрянские земли. Одним из главных внутренних противоречий ученый считает «силы украинской демократии», которые, по его мнению, и были переполнены патриотизмом, но не имели качеств, присущих только проводникам нации – политических традиций, политического опыта, политической культуры.

Автор статьи настаивает на необходимости учитывать исторический опыт построения украинского государства в начале XX века, учитывать теоретические достижения идеологов украинской государственности, в том числе консервативного направления и в сегодняшних реалиях. Важно в будущей модели общественно-политического развития Украины принимать во внимание и опираться на традиции, особенности менталитета народа, объединительную роль религии в создании государства.

Ключевые слова: консерватизм, государство, нация, В. Кучабский, национально-освободительная борьба.

The article analyzes the concept of statehood of a famous researcher of Ukrainian political thought in the first half of the twentieth century, Vasily Kuchabsky. Studying the period 1917-1920, he forms the main tasks of Ukrainian conservatism, aimed at the formation of the state, notes the special role of the elite and the national idea in this process. Continuing the concepts of contemporaries-representatives of conservatism (V. Lipinsky, S. Tomashevsky), V. Kuchabsky believes that the issue of creating a Ukrainian state can be solved not by ethnic unification within a foreign state, but the formation of the real factual composition of the nation in a certain place of its accumulation. Revealing the features of Ukrainian conservatism, the specifics of its functioning in the twentieth century, the works of V. Kuchabsky determine the reasons for the fall of the Western Ukrainian People's Republic, the main of which he calls the lack of aristocracy, the ill-conceived issues of state building in the Western Ukrainian lands, the desire to maintain autonomy, which does not spread to the "over Dnieper land". The scientist considers the "forces of Ukrainian democracy" to be one of the main internal contradictions, which, in his opinion, were overwhelmed by patriotism, but lacked the qualities inherent only to the guides of the nation - political traditions, political experience and political culture.

The author of the article insists on the need to consider the historical experience of building the Ukrainian state at the beginning of the twentieth century, to account the theoretical achievements of the ideologists of Ukrainian statehood, including the conservative trend in today's realities. It is important in

the future model of socio-political development of Ukraine to consider and rely on traditions, especially the mentality of the people, the unifying role of religion in the creation of the state.

Keywords: conservatism, state, nation, V. Kuchabsky, national liberation struggle.

1. Kuchabskyj V. Bilshovyzm i suchasne zavdannja ukrajinsjkogho Zakhodu. Nacionaljno-politychni zamitky. – Ljviv, 1925. – 125s.
2. Kuchabskyj V. Vagha i zavdannja Zakhidno-Ukrajinskoji derzhavy sered syl Skhidnoji Jevropy na perelomi 1918/19 roku // Dzvony. – 1932. – Ch.1–12. — 816 s.
3. Kuchabskyj V. Zmina poghljadiv na polityku jak nauku // Polityka. – 1925. – Ch.1. – S.14–16.
4. Kuchabskyj V. Konservatyzm i oportunizm // Dzvony. – 1936. – Ch.4. – S.157–161.
5. Kuchabskyj V. Korpus Sichovykh Striljiv. Vojenno-istorychnyj narys. Juvilejne vydannja. 1917–1967. – Chikago. – 1969. – 663s.
6. Kuchabskyj V. Lyst do S.Tomashivsjkogho vid 4 ljutogho 1925r. // Centraljnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. Ljvovi. – F.359. – Op.1. – Spr.176.
7. Kuchabskyj V. Lyst do S.Tomashivsjkogho vid 4 lystopada 1925r.// Centraljnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. Ljvovi. – F.359. – Op.1. – Spr.176.
8. Kuchabskyj V. Lyst do O.Nazaruka vid 28 ljutogho 1928r. // Centraljnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. Ljvovi. – F.359. – Op.1. – Spr.266.
9. Kuchabskyj V. Lyst do S.Tomashivsjkogho vid 7 ljutogho 1929r. // Centraljnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. Ljvovi. – F.386. – Op.1. – Spr.176.
10. Kuchabskyj V. Odverta vidpovidj poljsjkomu konservatystovi. — Ljviv. – 1932. – 236 s.
11. Kuchabskyj V. Ukrajinsjka derzhavna putj. Dumky pro metody i praktyku derzhavnogho budivnyctva // Dzvony. – 1934. – #1. – S.61–68.
12. Potuljnyckyj V.A. Istorija ukrajinskoji politologhiji. – K. : Lybidj, 1992. – 230s.
13. Potuljnyckyj V.A. Narysy z ukrajinskoji politologhiji (1819–1991). – K. : Lybidj, 1994. – 317s.

© Слінченко Л. В., 2019

Стаття надійшла до редколегії 13.11.2019 р.